

Eija Asikainen
kotouttamispäällikkö
Joensuun kaupunki
puh. 050 597 8875
eija.asikainen@joensuu.fi

Kiitämme mahdollisuudesta lausua selontekoon kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista.

Joensuun kaupunki on toimittanut kommentit selontekoon keväällä 2021. Tämän lausunnon pohjana on aiemmin toimittamamme kommentit, joita täydennämme muutamilla uusilla huomioilla ja painotuksilla. Täydennetty kohta erottuu tekstistä punaisella ja kohdat, joita haluamme erityisesti painottaa, erottuvat tekstistä tummennetulla fontilla.

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteon taustoitus on hyvä ja laaja, se antaa kattavan kuvan kotoutumisen nykytilasta ja toimintaympäristöstä. Tilannekuvassa on ansiokkaasti huomioitu globaalit muutostekijät, väestön ikärakenteen haasteet Suomessa, työelämän muutokset sekä maahan muuttaneiden yksilölliset näkökulmat.

Selonteon tavoite- ja toimenpideosiossa näkyy kaksi eri tyyppistä valmistelun taustalla olevaa tekijää. Yhtäältä eduskunnan tammikuussa 2019 hyväksymä kannanotto, joka perustui tarkastusvaliokunnan kotouttamisen toimivuutta koskevaan mietintöön ja jossa keskeisesti edellytetään sitä, että hallitus huolehtii kotouttamisen merkittävästä nopeuttamisesta. Kannanotossa kotouttamisjakso määritellään pääsääntöisesti yhden vuoden pituiseksi. Toisaalta selonteon valmistelussa hyödynnetyn tutkimustiedon ja asiantuntijoiden näkemysten mukaan vuoden pituinen aika kotimaisen kielen ja yhteiskunnassa vaadittavien valmiuksien oppimiseen on pääsääntöisesti liian lyhyt.

Kotoutumista tukevia palveluja on tarpeen parantaa ja niiden käyttöä tehostaa. Tehostamisessa on tärkeää erotella palvelun tuotantoprosessin tehostaminen ja palvelun yksilöllisen osuvuuden parantaminen. Asiakastarpeita voidaan segmentoida niiden tuottamisen tehostamiseksi ja niiden tuottamisessa tarvittavan osaamisen hyödyntämiseksi. Asiakkaiden segmentointi puolestaan johtaa helposti epätarkoituksenmukaisiin ja tarpeettomiin palveluihin ohjaamisiin.

Palvelujärjestelmän ja palvelujen saatavuuden pitää perustua selkeästi asiakastarpeisiin. Kotoutumisen ja yksilön yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmasta tärkeintä on se, että hän saa tarvitsemaansa tukea siinä vaiheessa, kun hän tukea tai palvelua tarvitsee.

Maahantulon alkuvaiheeseen on tarkoituksenmukaista panostaa erityisesti niin, että tarjolla ja savutettavissa on riittävä määrä asiakastarpeisiin vastavia, kotoutumista ja työllistymistä edistäviä palveluja. Toimiva palvelujärjestelmä edellyttää selkeitä vastuita ja riittävää resursointia.

Työn, opiskelun ja perhesyistä maassa oleskelevien palvelujen järjestäminen on otettava huomioon rahoituskysymyksenä sen lisäksi, että kunnille korvataan humanitaarisista syistä oleskeluluvan saaneiden

ja kuntiin asettautuneiden palveluista aiheutuneita kustannuksia. Peruspalvelujen valtionosuus kohdistuu vieraskielisten kuntalaisten peruspalvelujen käyttökustannuksiin. Tarvitaan rahoitusta myös kotoutumista edistäviin erityispalveluihin, kuten eri tasoihin kielikoulutuksiin ja tulkkiin, mikäli halutaan, että työperäistä maahanmuuttoa lisätään voimakkaasti lähivuosina ja kotouttaminen onnistuu.

Kotoutumista edistävissä laissa määritellään palvelujen lisäksi periaatteet humanitaarisista syistä tulleiden palvelujen korvaamisesta kunnalle. Tämä osio laissa on merkittävä. Tämä lain osa voi olla keskeisenä tekijänä siinä, että kotoutumista ja kotoutumislakia koskevassa viestinnässä painottuu herkästi humanitaarinen maahanmuutto ja heidän toimeentuloonsa liittyvät asiat, vaikka humanitaarisista syistä muuttavat ovat vain pieni osa maahanmuuton kokonaisuudessa.

Viestinnällisesti palvelujen ja kotoutumista edistävän lain uudistamisessa olisi tärkeää painottaa sitä, että kunnan palvelut, työllisyyspalvelut ja kotoutumista edistävät palvelut ovat tarjolla kaikille maahan muuttaneille ja että ja ensisijainen toimeentulo aikuisilla maahan muuttavilla on palkkatulo tai yrittäjyydestä saatava tulo. Uskomme tämän viestinnällisen näkökulman edistävän hyviä väestösuhteita ja maahan muuttaneisiin liittyvien ennakkoluulojen purkamista.

Kommentit lukuihin 1 - 6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.

Kuten edellä kohdassa yleiset selontekoa koskevat kommentit; tilannekuva on kattava ja siinä on ansiokkaasti huomioitu globaalit muutostekijät, väestön ikärakenteen haasteet Suomessa, työelämän muutokset sekä maahan muuttaneiden yksilölliset näkökulmat.

Kommentit lukuun 7. Vahvistetaan maahanmuuttajien työllisyyttä ja osallisuutta.

Selonteossa on tärkeä kirjaus, jossa todetaan, että kotouttamispolitiikalla tai kotoutumista tukevilla palveluilla ei yksistään voi saavuttaa vaikuttava lopputulosta. **Kotoutumisen tukemisen ja maahan muuttaneiden erityiset tarpeet tulee huomioida kaikessa politiikkavalmistelussa sekä kaikessa palvelujen kehittämisessä.** Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä valmiudet toimia monimuotoisessa työyhteisössä tulee huomioida kaikkien ammattiryhmien peruskoulutuksessa. Myös täydennyskoulutusta tulee olla saatavilla siten, että kouluttautumien on sekä työntekijän että työnantajan näkökulmista kannustavaa.

Kotoutuminen ja kotoutumista tukevat palvelut kytkeytyvät kiinteästi työllisyyden hoitoon. Erittäin tärkeää maahan muuttaneiden, erityisesti humanitaarisista syistä oleskeluluvan saaneiden työllistymisen kannalta olisi hyödyntää alkuvaiheen innostusta ja voimavaroja. Alkuvaiheen korkea motivaatio työllistymiseen näkyy asiakasrajapinnassa. Kokemus omasta toimivuudesta voi heikentyä ajan kuluessa, jos maahan muuttanut ei saa kokemuksia omista kyvyistään vaikuttaa elämäänsä ja vastata omasta toimeentulostaan.

Nopea kytkeytyminen työelämään edellyttää useita eri toimenpiteitä, kuten esimerkiksi

- osaamisen tunnistamista on parannettava hyödyntämällä hankkeissa ja oppilaitoksissa kehitettyjä malleja

- osa-aikaisen työn mahdollisuuksia on lisättävä esimerkiksi työosuuskuntia ja erilaisia alustoja hyödyntämällä
- kielikoulutusta on vietävä aiempaa enemmän työpaikoille
- heikosti kotimaisia kieliä taitavan, mutta ammattitaitoisen työntekijän palkkaaminen on tehtävä työnantajalle kannustavaksi esimerkiksi hyödyntämällä palkkatukea ja kielikoulutusta työpaikalla
- osa-aikaisen työn taloudellista kannustavuutta on vahvistettava laajentamalla palkkatuen käyttöä (toimentulo muodostuisi työmarkkinatuesta, palkkatuesta ja työnantajan maksamasta palkasta)

Naisten erityinen huomioiminen palvelujen kehittämisessä on tärkeä ja vaikuttava painopiste. Naisten osallistuminen koulutukseen ja työelämään vaikuttaa laajasti ja ylisukupolvisesti yhteisöihin ja yhteiskuntaan.

Joko/tai -ajattelua sekä palvelujen ketjuttamista työmarkkinoille suuntaavien palveluissa on tarpeen purkaa. Tulisi mahdollistaa erilaisten työllisyyttä edistävien palvelujen, työllistymistä ja osallisuutta edistävien tai työllisyyttä edistävien ja perheen hyvinvointia tukevien palvelujen rinnakkaisuus. Kotivanhemmille olisi hyvä olla kevyempiä kotoutumiskoulutuskursseja tarjolla, esimerkiksi iltaopetusta ja vain pari tuntia kerrallaan, jotta osallistuminen olisi mahdollista.

Perheille suunnatuissa ennaltaehkäisevissä palveluissa maahan muuttaneiden osuus on aliedustettuna, kun taas raskaissa, korjaavissa ratkaisuissa maahan muuttaneet ovat yliedustettuna. Osallistumista ennaltaehkäisevään toimintaa voidaan vahvistaa esimerkiksi tehostamalla perheen kotoutumissuunnitelma laatimista, tarkentamalla vastuuta koskien perheen kotoutumissuunnitelmaa ja kytkemällä perheen kotoutumissuunnitelma laajemmin perheiden ja lasten tukipalveluja koskevaan lainsäädäntöön.

Terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen edellyttää sosiaali- ja terveyspalvelujen laadun kehittämisen lisäksi ennen kaikkea maahan muuttaneiden työmarkkina- ja koulutuksellisen aseman paranemista ja näin ollen laajempia osallisuutta ja yhdenvertaisuutta parantavia yhteiskunnallisia ja taloudellisia ratkaisuja.

Perheiden ja puolisoitten tukeminen on merkittävä pitovoimaa vahvistava tekijä ajatellen työperäisten maahanmuuttajien ja kansainvälisten osaajien jäämistä alueelle. Perheiden tukeminen on huomioitava myös rahoituksellisena kysymyksenä kotoutumista tukevien palvelujen kokonaisuudessa.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Kuten kohdassa *Yleiset selontekoa koskevat kommentit* todetaan, tutkimustiedon ja asiantuntijoiden näkemysten mukaan vuoden pituinen aika kotimaisen kielen ja yhteiskunnassa vaadittavien valmiuksien oppimiseen on pääsääntöisesti liian lyhyt.

Kuten selonteossa todetaan, kotoutumissuunnitelman voimassaoloaikaan viitataan toisinaan termillä ”kotoutumisaika”, mutta käsite on harhaanjohtava. **Lähtökohtana on, että kotoutumissuunnitelman**

sisältö ja laajuus ovat yksilöllisiä ja että suunnitelmaan voidaan sisällyttää laajasti työllisyyttä, osaamisen kehittämistä ja muita kotoutumista tukevia palveluja. Tätä nykyisin mahdollistamaa yksilöllisyyttä ei pidä jatkossakaan rajoittaa sitomalla palveluja määräaikoihin tai oleskeluluvan laatuun.

Keskeistä palvelujen tuloksellisuudessa on se, että ne laadullisesti vastaavat asiakkaiden tarpeisiin ja että ne ovat asiakkaiden saavutettavissa silloin kun asiakas niitä tarvitsee. Esimerkiksi henkilölle, jolla ei ole ollut valmiuksia tai tosiasiallisia mahdollisuuksia (esimerkiksi sairaudesta tai perhesyistä johtuen) oppia kieltä ensimmäisten maassaolovuosien aikana, tulee olla mahdollisuus opiskella kotimaisia kieliä siinä vaiheessa, kun se hänelle on mahdollista ja ajankohtaista.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen saavutettavuutta ei voi jättää pelkästään asiakkaiden tiedonhakuvalmiuksien ja taitojen varaan. Digitaaliset palvelut ovat edelleen heikosti saavutettavia ja niiden käyttö edellyttää korkeaa osaamista. On tarpeen panostaa hakevaan työhön ja digitaalisten palvelujen käyttäjälähtöisyyteen. Myös on tärkeää panostaa palvelujen alueelliseen saavutettavuuteen ja tasa-arvoon ja varmistaa se, että ohjaustyötä tekevillä asiantuntijoilla on ammattitaitoa työskennellä kotoutumisen kysymysten parissa

Keskeinen haaste hakevassa toiminnassa on työvoiman ulkopuolella olevien kohderyhmän tavoittaminen.

Esitämme, että selvitetään mahdollisuutta kirjata uuteen kotoutumisen edistämisestä säädettävään lakiin kunnalle oikeus pitää rekisteriä henkilöistä, jotka

- 1. ovat kunnan asukkaita ja**
- 2. jotka kuuluvat kotoutumislain henkilöpiiriin ja**
- 3. jotka saavat jotakin valtion tai kunnan etuutta**

Tärkeimpänä perusteluna se, että jos kunnalla on velvollisuus tarjota kotoutumista edistäviä palveluja ja tehdä näiden palvelujen toteuttamiseksi yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, pitäisi kunnalla olla myös mahdollisuus palvelun toteuttamiseksi tarvittavien tietojen saamiseen ja säilyttämiseen tietyin ehdoin (kuten TYP mallissa).

Erilaisia julkisia etuuksia saavien kotoutumista ja työllistymistä voisi merkittävästi edistää se, että kunnalla on mahdollisuus toteuttaa hakevaa toimintaa ja tarjota aktiivisesti niitä palveluita, joita kunnalla on velvoite kotoutumislain mukaan järjestää ja tarjota kotoutumislain henkilöpiiriin kuuluville. Esimerkiksi perhevapailta olevat eivät välttämättä saa toimeentulotukea eikä heitä ei voi tavoittaa, jos velvoite tarjota palveluja rajataan vain toimeentulotukea saaviin.

Velvoite tarjota palveluja olisi kunnalla. Muita julkisia etuuksia kun työttömyysetuutta saavilla asiakkaila pitäisi olla mahdollisuus ilman sanktiota kieltäytyä palvelusta, jos hän ei sitä tarvitse tai halua, jotta hänen saamansa tuen (esimerkiksi kotihoidon tuki) tarkoitus ja yhdenvertaisuus eivät vaarannu.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Asiakasosallisuuteen panostaminen parantaa palvelujen osuvuutta ja tuloksellisuutta. Palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää hyödyntää tutkimustiedon ja asiantuntijoiden työssään kartuttaman tiedon lisäksi asiakkaiden tietoa, kokemuksia ja näkemyksiä.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Pitovoimatekijöihin panostaminen jatkossa on tärkeää, vetovoimatekijöihin panostettu jo nyt paljon. Pitovoimatekijät ovat samoja, jotka parantavat maahan muuttajien yhdenvertaisuutta ja osallisuutta; mahdollisuudet kouluttautua ja saavuttaa koulutusta vastaava työ, perheen saamat peruspalvelut ja sosiaalinen tuki sekä ympäristön ja yhteisön tarjoamat yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuudet.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Järjestöt ovat keskeisessä asemassa osallisuuden vahvistamisessa ja erityisesti sosiaalisen ja arjen tuen tarjoamisessa uusille kuntalaisille. Tämä tehtävä ei kuitenkaan voi olla pelkästään vapaaehtoisten varassa, vaan se edellyttää riittävää rahoitusta, työn näkyväksi tekemistä ja toimivia rakenteita.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Hyvät väestösuhteet lisäävät yhteiskunnan vakautta ja turvallisuutta. Viranomaiset, päättäjät, erilaiset vaikuttajat sekä julkisuuden henkilöt ovat avainasemassa hyvien väestösuhteiden vaalimisessa. Kuitenkin jokaisen Suomessa asuvan ihmisen arkiset valinnat ja yksittäiset ratkaisut vaikuttavat keskeisesti siihen, miten asenneilmasto ja ilmapiiri muovautuvat ja kuinka väestösuhteet kehittyvät.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Ei kommentteja edellisten lisäksi